چشم‌انداز صنعت دارو در اقتصادهای نوظهور

Posted on ۱۴۰۰/۰۴/۰۸ by ravabet

Categories: داروهای شیمیایی, منتخب

Tag: تحقیق و توسعه

به گزارش مجله خبری غذا و دارو به نقل از روزنامه دنیای اقتصاد، صنعت دارو و داروسازی دومین صنعت سودآور و پس از صنعت نفت، گاز و پتروشیمی است. پیش‌بینی رشد بازار جهانی دارو IT آینده‌محور جهان بدون در نظر گرفتن حوزه براساس پرتال تحقیقات استاتیستا نشان می‌دهد درآمد داروسازی در سراسر جهان در سال ۲۰۱۹ بیش از ۲۵/ ۱ تریلیون دلار برآورد شده است و پیش‌بینی می‌شود این رقم تا سال ۲۰۲۴ به ۵۹/ ۱ تریلیون دلار افزایش یابد. ایالات‌متحده آمریکا به‌عنوان فعال پیشرو دارویی در سطح جهان مطرح است که در سال ۲۰۱۹ بیش از ۴۹۰میلیارد دلار از این حوزه درآمد داشته است و اروپا با حدود ۱۹۵میلیارد دلار، بعد از آن رتبه دوم در بیشترین سود را شامل می‌شود.

بیشترین بازار جهانی دارو را آمریکا و اروپا به همراه کشورهای ژاپن، کانادا و استرالیا تشکیل می‌دهند و کشورهایی با درآمد متوسط مانند برزیل، هند، روسیه، کلمبیا و مصر پس از آن قرار دارند. تا سال ۲۰۳۰ بازارهای دارویی مستقر در آمریکا (با فروشی در حدود ۶۲۸میلیارد دلار) و اروپا، همچنان در حوزه اقتصاد دارویی پیشرو خواهند بود. همچنین آمریکا سالانه حجم زیادی از مواد شیمیایی یا بیولوژیکی جدید تولید می‌کند. بین سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۸، شرکت‌های آمریکایی در مجموع ۱۲۵ ماده شیمیایی یا بیولوژیکی جدید معرفی کردند و در همان دوره، کشورهای اروپایی نیز تقریبا ۷۰ ماده موثره جدید تولید کردند. پیش‌بینی رشد بازار جهانی دارو نشان می‌دهد تا سال ۲۰۳۰ بازار دارویی در سراسر جهان، شاهد رشد ۱۶۰ درصدی خواهد بود که در این میان بیشترین پیش‌بینی رشد برای هند با ۲۳۲ درصد است. سه شرکت بزرگ دارویی در جهان جانسون و جانسون، فایزر و روشه هستند. در کشور ما نیز این صنعت از پتانسیل‌های بسیار زیادی برخوردار است.

رشد و توسعه صنعت دارو در کشور در گرو آزادسازی تدریجی قیمت‌ها در کنار حمایت نسبی و غیر مداخله‌گرانه از صنایع دارویی داخلی و همچنین افزایش توان رقابت‌پذیری شرکت‌های داخلی است. اجرای چنین فرآیندی باعث کاهش قاچاق دارو به کشور و مانع از قاچاق داروهای یارانه‌ای به خارج از کشور شده و از خروج منابع محدود جلوگیری می‌کند. در مقایسه با سایر صنایع صنعت دارو، صنعتی پیشرو است، زیرا هم صنعتی با قدمت بالاست و هم محصولات«های تک» در ایران تولید می‌شوند. از آنجا که ایران عضو سازمان تجارت جهانی نیست، بنابراین بسیاری از محدودیت‌هایی که برای شرکت‌های عضو وجود دارد در مورد ایران رعایت نمی‌شود؛ اینکه گاهی شنیده می‌شود ایران در تولید دارویی خاص دومین تولیدکننده برتر دنیا است به دلیل آن است که این دارو با محدودیت‌هایی در سازمان تجارت جهانی و معاهده‌های جهانی روبه‌رو است و چون ایران عضو این سازمان و معاهده‌ها نیست آن را تولید می‌کند.

بنابراین همین عامل برای کشورمان مزیت رقابتی ایجاد می‌کند و می‌تواند مزیت‌های رقابتی برای صادرات هم ایجاد کند. در حال حاضر ۶۴ پروژه ملی ایرانی در زمینه تکمیل زنجیره ارزش تعریف شده است که طبق پیش‌بینی‌ها می‌تواند تا پنج سال آینده حدود هزار و ۱۰۰میلیون دلار ارزش‌افزوده به اقتصاد کشور تزریق و برای یک‌هزار و ۵۰۰ نفر اشتغال‌زایی ایجاد کند. صنعت دارویک از معدود صنایعی است که در شرایط تحریم توانسته سکوی پرتابی داشته باشد و جزو هفت کشور جهان در این حوزه باشد و از این منظر قدرتی نوظهور در دنیا به‌حساب می‌آید و در کشور ما به همت متخصصان و شرکت‌های دانش‌بنیان رشد قابل‌توجهی داشته باشد. در این حوزه ۵۰۰ شرکت دارای مجوز وجود دارد که ۳۴۴ شرکت دانش‌بنیان هستند. حدود ۴۰ شرکت از شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار را شرکت‌های داروسازی و شرکت‌های سرمایه‌گذار در صنعت دارو تشکیل می‌دهد که از این تعداد حدود ۳۴ شرکت داروساز هستند و ۶ شرکت در حوزه سرمایه‌گذاری تخصصی در صنعت دارو فعالیت می‌کنند.

حدود ۶۶درصد از صنعت داروی کشور در اختیار سه هلدینگ؛ سازمان تامین اجتماعی (شستا)، ستاد اجرایی فرمان امام و گروه توسعه ملی (وبانک) است.

تولید دارو در داخل ۹ درصد است و فقط ۴درصد از این داروها وارد می‌شوند. ازنظر ارزش بازار، ۵۵درصد از ارزش بازار به تولیدکنندگان داخلی و ۴۵درصد از آن به ارزش بازار واردات تعلق دارد. نرخ بالای مصرف دارو در کشورمان، ایران را به دومین سرانه مصرف‌کننده در آسیا و بیستمین در جهان تبدیل می‌کند، سرانه مصرف دارو در کشور حدود ۶۳ دلار است.

داروهای تجویزشده پزشکان در سطح بین‌المللی ۲ واحد است، در حالی که در ایران ۵/ ۳ واحد برآوردهمچنین تعداد متوسط می‌شود. ماده موثره این صنعت ۴۰درصد در داخل تولید شده و ۶۰درصد وارد می‌شود. توسعه صنعت دارویی یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی کشورها به شمار می‌رود. بنابراین امروز هر کشوری در جهان به دنبال توسعه بازارهای دارویی خود است و ایران نیز به‌ویژه در سال‌های گذشته توسعه بازار دارویی خود را هدف‌گذاری کرده است. در ایران بیش از ۱۵۰ شرکت داروسازی در زمینه تولید داروهای آماده مصرف و حدود ۷۵ شرکت نیز در حوزه تولید مواد موثره و بسته‌بندی دارو فعالیت می‌کنند. نیروهای شاغل در این صنایع به‌طور مستقیم حدود ۲۵هزار نفر و به‌طور غیرمستقیم در شرکت‌های توزیعی، داروخانه‌ها و شرکت‌های پشتیبان بیش از ۱۰۰ هزار نفر هستند.

سهم ایران از بازار دارویی جهان در سال ۱۳۹۸ مبلغی معادل یک‌میلیارد و ۱۰۰میلیون دلار برای واردات دارو، ۳۳میلیون دلار برای شیر خشک و ۲۷میلیون دلار برای ملزومات دارویی بوده است که مجموع آنها مبلغی در حدود ۲میلیارد و ۴۴۱میلیون دلار در سال ۲۰۱۹ حدود ۷/ (GDP) می‌شود. همچنین در ایران نسبت کل مخارج بخش سلامت به تولید ناخالص داخلی کشور ۸درصد بوده و ۱۴ درصد این مخارج به دارو اختصاص داشته است که برابر با متوسط جهانی است.

فرآورده‌های بیولوژیک دارویی در جهان و کشور

فرآورده‌های بیولوژیک اغلب برای دارورسانی هدفمند طراحی می‌شوند. به عنوان مثال؛ داروهای بیولوژیکی در درمان سرطان نسبت به بیشتر داروهای قدیمی که برای شیمی درمانی استفاده می‌شوند عوارض کمتر و اثرات درمانی بیشتری دارند. همچنین این فرآورده‌ها کاربردهای بسیاری در زمینه تشخیص، درمان و پژوهش دارند و ازجمله مهم‌ترین کاربرد درمانی آنها می‌توان به این موارد اشاره کرد: درمان انواع بیماری سرطان، درمان بیماری‌های خودایمنی مانند: ام‌اس، درمان اختلالات هورمونی، درمان ناباروری و فرآورده‌های خونی. امروزه در جهان فرآورده‌های بیولوژیک دارویی به خاطر جایگاه استراتژیک و ارزش‌افزوده فراوان آن، مورد توجه بسیاری از دولت‌ها و سرمایه‌گذاران قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۳ ارزش بازار جهانی فرآورده‌های بیولوژیک بیش از ۶.۲۰۰ میلیارد دلار گزارش شد و در سال ۲۰۱۹ ارزش آن به میزان ۷.۳۸۷ میلیارد دلار رسید؛ همچنین پیش‌بینی‌شده است در سال ۲۰۲۶ این مقدار به ۶۲۵ میلیارد دلار نیز افزایش پیدا کند. در ایران نیز میزان ارزش‌افزوده تولید داروهای زیستی پس از حوزه خدمات فناوری اطلاعات، بالاترین میزان ارزش‌افزوده را دارد. از ۱۳۵ قلم دارو و ماده موثره که برای کاهش ارزبری در اولویت تولید قرار دارند، ۲۷ مورد داروهای بیولوژیک است. همچنین ارزش تولیدات این صنعت در کشور ۲/ ۱میلیارد دلار برآورد شده است. کشور ما در تنوع محصولات بیوتکنولوژیک دارای جایگاه اول منطقه و همچنین دوم جهان است.

چالش‌های صنعت

بررسی‌ها نشان می‌دهد تنها داروهای وارداتی ساخته‌شده به‌صورت محصول نهایی ازجمله محصولاتی هستند که متناسب با رشد چند برابری نرخ ارز درنتیجه آزادسازی، با رشد قیمت روبه‌رو می‌شوند، اما این نوع داروها بین ۲۰ تا ۳۰درصد از سهم بازار را به خود اختصاص می‌دهند، و ۷۰ تا ۸۰درصد دیگر بازار بین ۳۰ تا ۱۰۰درصد رشد قیمت را تجربه می‌کند و تغییر مسیر تخصیص ارز از ترجیحی به نیمایی بودجه درمجموع می‌تواند به رشد ۱۰۰درصدی قیمت دارو منتهی شود که کنترل بخش مهمی از این فشار بر عهده بیمه‌ها خواهد بود. در این بین وقتی قیمت دارو در کشور تا این حد پایین است، قاچاق معکوس نیز تقویت می‌شود. حوزه‌های مختلف داروسازی بدون سرمایه‌گذاری و حمایت عملی دولت از بخش تحقیقات و شرکت‌های دانش‌بنیان امکان‌پذیر است. شاید ادعایی گزاف نباشد اگر بگوییم صنعت دارو نسبت به سایر صنایع در کشور کوچک‌تر مانده است و دلیل آن بی‌گمان تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی به این صنعت است. یکی از موضوعات مورد تاکید فعالان صنعت آزادسازی قیمت ارز از نرخ ارز ترجیحی به ارز نیمایی است.

خطر کمبود گسترده دارو بسیار جدی است. با روال فعلی طی ماه‌های آینده نیاز دارویی کشور با مشکل عایدی مواجه خواهد شد. مجموع ارز تامین‌شده برای تولید دارو در دوماه نخست امسال فقط ۱۱میلیون دلار بود، ۸۶ قلم دارو دچار نبود و ۵۶۰ قلم دارو در معرض کمبود هستند، مجموع ارز موردنیاز دارویی داروهای کرونا و واکسن کرونا برای سال جاری ۴/ ۴میلیارد دلار بوده است. همچنین درمجموع نوسانات نرخ ارز، کمبود محتمل مواد اولیه در ماه‌های آینده، قیمت‌گذاری ناصحیح صنعت بیوتکنولوژی و همچنین حذف ارز ترجیحی، واردات داروهای مشابه تولید داخل، پخش و توزیع صنعت دارو مهم‌ترین چالش‌های صنعت هستند.

تامین مالی در صنعت

از طریق ورود به بازار سرمایه، بازپرداخت بدهی بیمه‌ها و الزام بانک‌ها برای افزایش حد اعتباری شرکت‌های داروسازی تامین مالی در این صنعت انجام خواهد شد.

واردات صنعت دارو

بنا بر آماری که سازمان غذا و دارو اعلام می‌کند، طی دو سال گذشته واردات دارو کاهش چشمگیری داشته است، به‌طوری‌که «واردات دارو» در سال ۱۳۹۷ حدود ۳۰درصد بازار ریالی دارو بوده است که در سال ۱۳۹۸ به ۲۲ درصد و تا پایان سال ۱۳۹۹ به کمتر از ۱۵درصد رسیده است. یعنی سال ۱۳۹۷ سالانه ۷/ ۳ دلار برای واردات دارو ارز وجود داشته است، این میزان در سال ۱۳۹۸ به ۳میلیارد دلار و تا پایان سال ۱۳۹۹ به کمتر از ۵/ ۲میلیارد دلار رسید. خرید دارو به‌تنهایی از تحریم معاف است، اما واردات دارو فرآیندی است که شامل هزینه‌های انتقال وجه، حمل‌ونقل، بیمه و انتقال مدارک با پست سریع می‌شود که متاسفانه همه این موارد تحریم هستند.

تحقیق و توسعه صنعت دارو

در حال حاضر شرکت دارویی شفا برگه از زیرمجموعه‌های گروه دارویی برکت، موسسه رازی و موسسه میلاد دارو از زیرمجموعه‌های شهید فخری‌زاده در زمینه تولید واکسن کرونا در تحقیق و توسعه صنعت دارویی فعالیت می‌کنند.

کرونا و صنعت دارو

در شرایط فعلی تحریم، نه‌تنها همه داروهای درمان کرونا از قبیل رمدسیویر، فاویپیراویر و ریتاناویر بلکه واکسن کرونا نیز در داخل کشور بومی‌سازی شده است و نام ایران جزو ۱۰ کشور تولیدکننده واکسن کرونا قرار گرفته است. این تحریم‌ها به‌صورت مستقیم علیه صنعت دارویی ایران اعمال نشده است، اما به دلیل عدم مبادلات بانک‌های بین‌المللی با ایران، صنعت دارو به‌شدت تحت تاثیر قرار گرفته است. این محدودیت توانسته برای کشور فرصت خودکفایی در تولید را ایجاد کند تا به بومی‌سازی و تولید داروهای ژنریک اهتمام ورزند، به‌ویژه آنکه تقاضای زیاد کشورهای همسایه برای دارو و تجهیزات پزشکی فرصت دیگری را پیش روی تولیدکنندگان و صادرکنندگان ایرانی قرار داده است. ایران نیز در صنعت داروهای ژنریک در میان کشورهای منطقه آسیا سردمدار است.